

Siwa: l'últim enigma d'Alexandre Magne

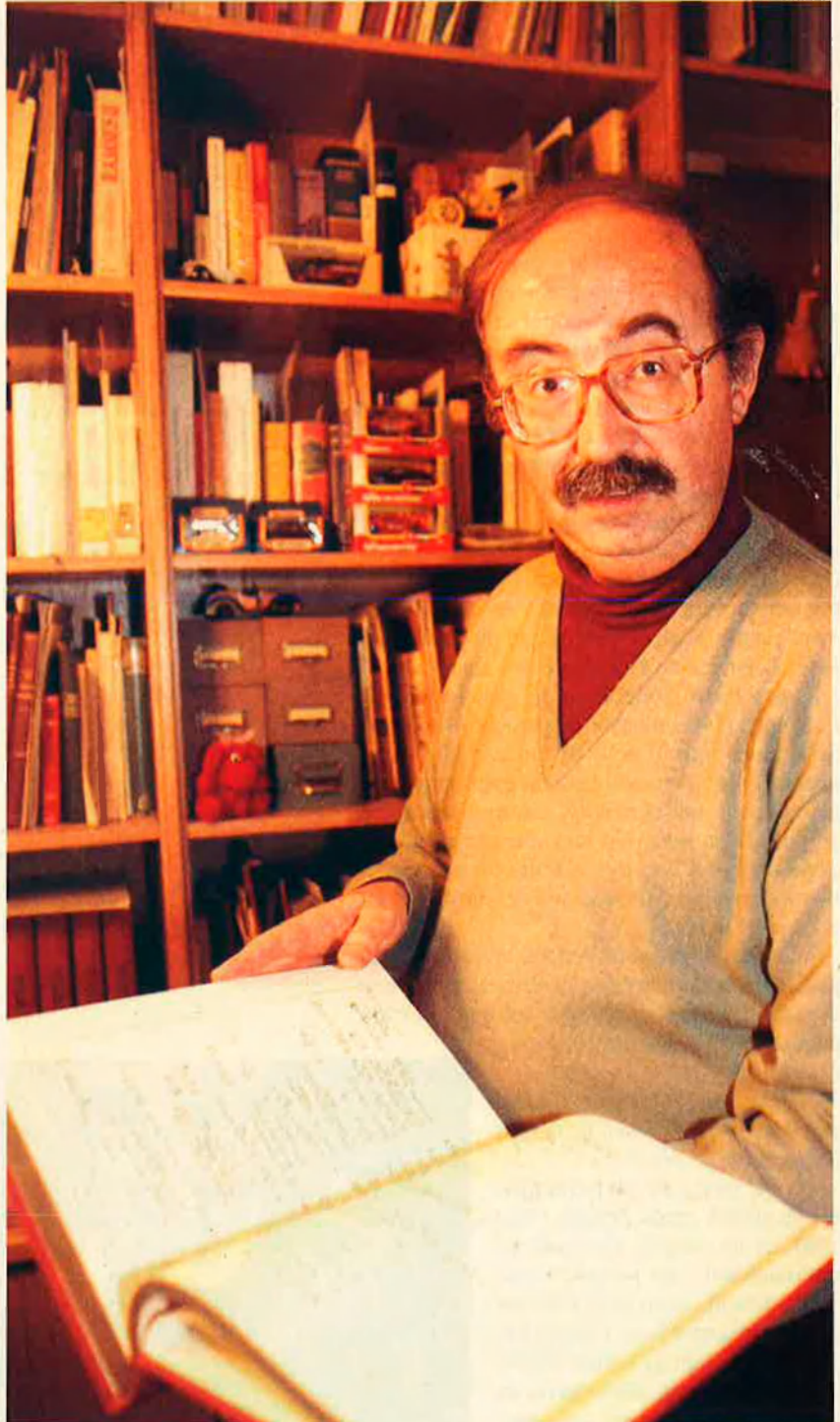
CARME LUERTOLAS

El món de l'arqueologia està neguitós des de l'anunci de la probable trobada de la tomba d'Alexandre Magne a l'oasi egipcià de Siwa.

Quan al 1988 l'arqueòleg Josep Padró va rebre de l'Organització d'Antiguitats d'Egipte l'oferta d'excavar a Siwa, un oasi remot a l'oest del gran desert egipci, era massa d'hora per a imaginar res. Padró sabia, sí, que el febrer de l'any 331 aC Alexandre Magne hi havia estat, fet que va immortalitzar l'indret, una "autèntica reserva arqueològica preservada pràcticament intacta", com feia constar en un informe adreçat a la Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (CIRIT) de la Generalitat de Catalunya, que no va fructificar. La missió arqueològica catalano-occitano-egípcia va quedar en projecte. I el dossier de Siwa va anar a parar a mans d'un equip d'arqueòlegs grecs que se'n va fer càrrec.

El nom de Siwa és recent. En els escrits dels autors grecs i romans el lloc era anomenat Oasi d'Amμό. En un dels mapes de Ptolomeu, hi és designat amb el nom d'Ammonios Hora, i els escriptors àrabs de la quinzena centúria en deien Santarieh o Santariya, nom que probablement significa "casa d'Alexandre" o "lloc on hi ha Alexandre". De fet, els nadius de Siwa parlen d'Alexandre i el senten com si estigués entre ells i el seu esperit vagués per algun lloc entre les sorres del desert. Encara ara hi ha la superstició que l'oasi de Siwa és un lloc sagrat, per la llegenda d'un famós rei, que va ser un gran sobirà, i que s'hi féu enterrar per seguretat. I és que amb ell hi havia enterrats tots els seus tresors, incloses les armes i l'espasa. La conclusió més important d'aquestes creences i d'aquests noms, diu un informe dels arqueòlegs grecs, és que Siwa es troba molt lligat a Alexandre Magne. Per això hi van començar a excavar.

L'any 1991, el VI Congrés Internacional d'Egiptologia de Torí, la missió grega, dirigida per l'arqueòloga Liana Souvaltzi donava comp-

Josep Padró. L'arqueòleg català va començar a excavar a Oxirrinc el 1992.

te als seus col·legues de la descoberta d'una tomba macedònia a l'oasi de Siwa. Més recentment, ha saltat a la llum pública la notícia que la tomba podria ser la d'Alexandre Magne.

—Vós, professor Padró, *vau tenir el dossier de Siwa abans que els arqueòlegs grecs, oi?*

—El dossier de Siwa em va passar per les mans abans que l'agafessin els grecs. Era l'any 88. Va ser una oferta tan concreta que fins i tot vaig arribar a fer un informe. L'Organització Egípcia d'Antiguitats busca missions estrangeres disposades a interessar-se per tal jaciment o tal altre. I quan jo començava a muntar la missió des de Barcelona, una vegada independitzats de Madrid —arqueològicament parlant—, un dels jaciments que em van proposar va ser el de Siwa. Perquè no hi havia ningú, i se sabia que hi devia haver alguna cosa relacionada amb Alexandre Magne. Era evident per les dades històriques. Ara bé, una altra cosa és la tomba. Bé, és igual, sigui com sigui, allò era prematur. Encara era molt verd, no ens vam poder comprometre, i després ja va ser quan ens van oferir Oxirrinc, que al final va ser allò que es va concretar.

Josep Padró va començar a excavar a Oxirrinc l'any 1992, però ja havia treballat en alguns altres jaciments egipcis molt abans. En una fotografia retrospectiva, captada aquells anys a l'Egipte Mitjà, Padró hi apareix amb un barret de cowboy, camisa de quadres, jaqueta de llana i pantalons texans, inspeccionant algunes de les troballes recents desenterrades en aquest jaciment catalano-egipci. Textos que ningú més no havia llegit des de feia quatre mil anys i que el professor Padró, coneixedor del sistema jeroglífic egipci, el hieràtic (forma parlada) i el copte, desxifrava amb el delit de qui sap que troba història escrita; aquesta història que l'arqueologia rescru sobre el terreny, mentre l'arqueòleg en pren bona nota. Un mes d'excavacions no dóna menys d'un any de feina de gabinet, a l'hora d'analitzar, d'estudiar i de classificar tot el material trobat.

Com deia el professor Pericot, un jaciment arqueològic és un llibre que només es llegeix una vegada. Cal estar molt segur del que diu cada pàgina, perquè quan la passes, la destrueixes.

—*Com vau saber que els arqueòlegs grecs s'havien fet càrrec del jaciment de Siwa?*

—Vaig saber que ho havia agafat la missió grega perquè l'any 1991, en un congrés d'arqueòlegs internacional, van presentar una comunicació, quan acabaven tot just de començar l'excavació; i bé, ells ja buscaven la tomba d'Alexandre. En tot cas, allà hi havia un monument hel·lenístic, que cronològicament podria correspondre

“La importància de la troballa de la tomba de Tutankhàmon i la troballa de la tomba d'Alexandre és diferent. Tutankhàmon és important per la seva tomba. Alexandre és important per ell mateix, independentment que en trobin la tomba o no. Per tant, la troballa de la tomba d'Alexandre pot ser important, encara que hagi estat saquejada o destruïda o encara que no hi hagi res. Simplement, se sap que és la tomba d'un gran home.”

a l'època. Però, és clar, científicament, jo no em puc pronunciar de cap manera fins que els arqueòlegs no presentin els elements que tenen. És una qüestió molt delicada. I és evident que, per raons que no tenen res de científiques, s'oculta informació i fins i tot fa l'efecte que els arqueòlegs grecs encara no volien donar la notícia. Ells mateixos van dir que encara no havien acabat les excavacions, que encara en tenen per alguns anys de feina.

—*Malgrat tot, us heu interessat per aquesta troballa?*

—Sí, sí! Home, és una troballa que en principi crida l'atenció. És espectacular i fa que en parlem entre col·legues. Però el punt feble de tot plegat és que, de moment, no hi ha prou informació. Es d'esperar que en el pròxim congrés internacional d'arqueòlegs, que serà pel setembre, a Cambridge, hi vinguin els grecs i ens ho expliquin, si és que es pot entrar a la sala on parlin... perquè hi ha el risc que no s'hi càpiga, oi? Quan una cosa crea tanta expectació, això pot passar.

—*Perquè, si aquesta troballa es confirmava, seria comparable a...?*

—A la de Tutankhàmon? No, no. Això s'ha dit moltes vegades. Els mateixos egipcis ho han dit, que la seva importància seria comparable a la troballa de la tomba de Tutankhàmon...

—*I què en penseu...?*

—La importància de la troballa de la tomba de Tutankhàmon i la troballa de la tomba d'Alexandre és diferent. Tutankhàmon és important per la seva tomba. Alexandre és important per ell mateix, independentment que en trobin la tomba o no. Per tant, la troballa de la tomba d'Alexandre pot ser important, encara que hagi estat saquejada o destruïda o encara que no hi hagi res. Simplement, se sap que és la tomba d'un gran home. És a dir, que aquí podríem parafrasejar l'amant del Duc de Wellington. A la vigília de la batalla de Waterloo Wellington va voler presumir dient que la història el coneixeria com el vencedor de Napoleó, i la seva “amiga” li va respondre que, Napoleó, seria conegut per ell mateix. Doncs bé, Alexandre és conegut per ell mateix, i Tutankhàmon és conegut per la seva tomba.

CARME PUÉRTOLAS

—Creieu que, a Siwa, hi pot haver enterrada de debò, la tomba d'Alexandre Magne?

—Potser l'és de debò, la tomba, o una de les tombes d'Alexandre, perquè en pot haver tingut diverses. Pot haver tingut cenotafis (tombes buides), sense que el cos hi sigui. És a dir, jo sospito que la mòmia d'Alexandre devia viatjar molt a l'antiguitat. És molt possible que la portessin d'un lloc a un altre. Se sap que grans personatges de l'antiguitat, quan visitaven Egipte, volien veure la mòmia d'Alexandre. El testimoni més cèlebre és el d'August. Després de derrotar Marc Antoni i Cleopatra, a la batalla d'Acci, va arribar a Alexandria. Havia conquerit Egipte, igual que Alexandre. I va veure la tomba del seu predecessor en aquest sentit. Va voler veure la mòmia. I les fonts antigues, els textos i els historiadors antics, ens expliquen que en veure-la va quedar admirat de la seva bellesa.

—Però va anar a Siwa o a Alexandria?

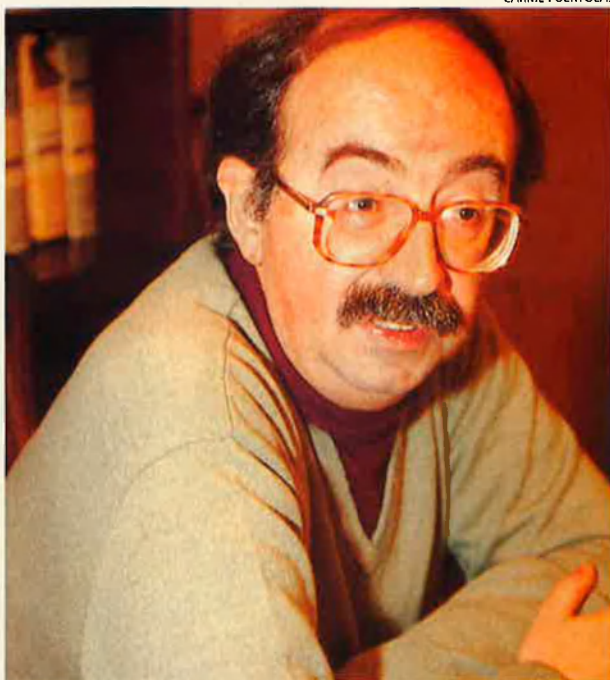
—Aaah!, això és el que no s'explica. Aquí està. Sempre s'ha cregut que Octavi no va anar a Siwa. Aquesta és la raó essencial dels qui no creuen que la tomba d'Alexandre sigui a Siwa. Perquè tradicionalment sempre s'ha cregut que la tomba d'Alexandre era a Alexandria. Ara, girant la qüestió a l'inrevés, el problema és que si hi ha un gran personatge de l'antiguitat que es fa construir una tomba a Siwa, jo no veig qui pot ser sinó Alexandre. Perquè Alexandre té un vincle claríssim amb Siwa, que és aquí que el van proclamar fill de Zeus-Ammó. Van proclamar la seva divinitat i, per tant, Alexandre tenia raons concretes. Hi ha un lligam personal evident entre Alexandre i Siwa. En canvi, cap dels seus successors no té cap vincle especial amb el lloc. Ara, també pot ser això, que hi hagués una tomba a Siwa, una tomba a Alexandria o un cenotafi, o que la mòmia se l'haguessin enduta a un altre lloc. La veritat és que ja no en sabem més.

—Però quan van donar la notícia, ho van fer partint del que deien les inscripcions trobades i que després els egipcis es van endur i que ningú més no ha pogut llegir...?

—És evident. A més, això no té res de particular. Sabem com funciona Egipte. Quan acabes la missió arqueològica, tot el que trobes d'importància i que no queda *in situ*, s'ho emporten les autoritats egípcies a un museu o un magatzem.

—I no en podem deduir res, de tot plegat?

—Jo en dedueixo que deuen haver trobat com una mena d'entrada, la porta o alguna cosa així. I allà és possible que hi hagués les inscripcions que s'han endut. I aquestes inscripcions alguna cosa devien dir...

"Tradicionalment sempre s'ha cregut que la tomba d'Alexandre era a Alexandria. Ara, el problema és que si hi ha un gran personatge de l'antiguitat que es fa construir una tomba a Siwa, jo no veig qui pot ser sinó Alexandre. Perquè Alexandre té un vincle claríssim amb Siwa, que és aquí que el van proclamar fill de Zeus-Ammó. Van proclamar la seva divinitat i, per tant, Alexandre tenia raons concretes."

—I quant haurà de passar encara abans de saber del cert si és la tomba d'Alexandre Magne o no? Abans que aconseguixin d'entrar-hi?

—Vaig llegir que calculaven encara uns cinc anys de feina per a completar l'excavació. Penseu que tampoc no és cap disbarat. En Carter va estar deu anys buidant la tomba de Tutankhàmon. És a dir, són coses en què cal armar-se de paciència.

—Si fos la tomba d'Alexandre Magne s'hauria descelat un dels grans enigmes de l'arqueologia?

—Com la tomba d'Alexandre, n'hi ha tants d'enigmes, grans i petits, que bé... Jo tampoc no diria que sigui un dels grans enigmes de l'arqueologia. És un enigma més. Gran, petit... Vull dir que no ho sé. Hi ha molts faraons d'Egipte que tampoc no sabem ben bé on

són enterrats, i tants personatges de l'antiguitat. N'hi ha que sí, que se sap, i n'hi ha que no. L'interès és relatiu. Dependrà de la informació que la tomba acabi proporcionant. Parlo des del punt de vista històric, no parlo des del punt de vista polític o sentimental o extracièntífic. Des del punt de vista històric-arqueològic, depèn de la informació que ens doni i de la certesa.

—Heu perdut les esperances de fer una gran troballa?

—No, això no es perd mai. Però tampoc no és que quan excavi ho faci per fer una gran troballa. Si surt, bé... Sobretot ara, els meus mòbils per anar a Egipte, i voldria que quedés clar, són perquè s'acabi consolidant una escola catalana d'egiptologia. I aquesta escola necessita un terreny de pràctiques, que és Egipte. No es pot fer d'una altra manera. Aleshores, doncs, el meu interès en aquest moment sobretot és docent. Per això, l'any 1992, des de la Societat Catalana d'Egiptologia, vam començar a editar un butlletí divulgatiu dels treballs i estudis sobre l'antic Egipte. Però sobretot m'interessa això, que hi vagi gent d'aquí, que tingui l'ocasió d'anar-hi a excavar i de conèixer el país aquest, i d'agafar pràctica, i a veure si ens posem a nivell internacional.

—Us reca de no haver triat Siwa?

—No voldria, de cap manera, que semblés que em sap greu de no haver-ho agafat, o de no haver-ho tingut abans. Al contrari, me n'alegro moltíssim (pels grecs). És una mera anècdota. No té cap més importància. Es demostra, simplement, això, que molts dossiers passen de mà en mà, i com es reparteix el pastís, oi? I mira, l'un acaba agafant aquí i l'altre, allà. I això, moltes vegades; simplement és l'atzar. És purament i simplement l'atzar... **Antoni Arbonès**